

Gordana Kunaver

Peto

Samozaložba, Kranj 1991, zbirka Fondi Orlyja Pala

Gordana Kunaver je pesnica v zrelem pomenu besede. Zanja poezija ne predstavlja le najustreznejšega načina izražanja ali udejstvovanja, ampak pomeni življenje samo. Ta posebna pozicija jo je v hipodromski dobi specializacij in parceliziranja (ki se tiče tudi literature, njenih krogov oziroma kulturne politike) vedno puščala ob strani kot pesnico, ki nikjer ni tekmovala in se ni nikamor uvrstila. Kot da je nekako preresno, preveč zavezujoče sprejemala samo sebe, (svojo) poezijo in druge, da bi pristajala na igralno ali uigrano vlogo z utečenimi potmi. Taka ni le ona sama osebno (poznam jo, saj je moja prijateljica), ampak je tak tudi obraz njene poezije. Odkrito ženski je, širok, prodoren, kontrastiran, vzrašččen, prenikav, eksploziven, gibek, spontan, dobrodušen, borben, predan svoji naravi in usodi. Nikoli zagledan le vase ali v nekaj ozkega, vedno v duhovnem, fizičnem in moralnem odnosu z drugim posameznim in s človeško celoto; senzibilen, glasno odkrit, človečnost in zaupanje vlivajoč, čeprav odločno opredeljen in razborit.

Peto je tako na prvi pogled vpadljivo zbirka zrele (pesniške) osebnosti, ki nevsiljivo potolče v odprte bralske oči. Za ljubitelje artificialnosti bo nemudoma preosebna, preveč samospraševalna o stranpoteh in usodi človeškega, človečno zaskrbljena in ljubezensko himnična - kar danes pomeni - nezapeljiva, saj je preveč skoz sebe v obče krvava in v veličastno zmuzljiva.

Boj malo jih je, ki za napisanimi verzi predpostavljajo ne le novo gladko izpeljano poetološko izpostavo, ampak tudi resničen, konkretno okrvavljen boleč fluid s temnim, svetlim in pisanim doživetjem boja proti zmagi samozaverovane moči nad vsevsebnostjo poezije, nad njeno občutljivostjo. A nobene naive, samolaganja - poezija in pesnica/pesnik ne moreta biti nekaj povsem drugega od agresivnega, zoprnega, grdega, uničevalnega, smrtnega. Vse to je tudi v njiju, kot je v vsakem bitju ali bogu tako dobro kot zlo. Razlika z ne(pravim)-pesnikom je predvsem v tem, da se pesnik/poezija tega zaveda, tisti nesprejemljivi del ljudi, ki sebe in drugih ne sprejema v obojnosti, pa ne. Senzibilnost, razumevajoča odprtost, predajanje živemu, nenehno spreminjajočemu se svetu so tiste kvalitete v bojnem plesu plusa in minusa, ki iz prozorne sončne svetlobe ali iz banalne sivine izvlečejo mavričnost in moč za upor proti-življenju.

Mogoče se zdi, da je vseosebnost že tako osnovna tema vsake (dobre) poezije, kar je tudi res; toda ob poeziji Gordane Kunaver je ta ne le principialno samoumevna, je njena bistvena (pre)okupacija, so-doživetost, katere ustrezen izpis je možen le z zapisom poezije.

Tej se zato proti koncu preda, jo posveti, ji da vrhovni pomen, še večji od ljubezni, saj je poezija označena ljubezen.

Nekatere pesmi v zbirki so stare že vrsto let, druge so iz leta 1990, zato so to (po prvi zbirki *Mali princ velikega veka*, ki je izšla leta 1974 pri založbi Obzorja) nekako izbrana pesniška dela, kar je za opazovanje neke pesniške poti krasno. Če pa vemo, kakšno nesrečno usodo so doživljali njeni rokopisi, ki so spet in spet bili že sprejeti v založniške programe, pa je vedno prišel kdo pred, kaj vmes, potem je žalostno, da ne moremo pisati o razvoju njenih zbirk, ampak kar o razvoju v (izbranih) *Peto* pesmih.

In zato tudi ne preseneča, da se *Peto* začne z razdelkom *Človeške žoge*, katerega pesmi upesnjujejo osamljenost in brezosebnost v racionalistično brezdušni in ekološko zasvinjani, proletarizirani rivalski banalnosti. "Da bojo ponosni državljani / namesto da bi vztrajno iskali / žoge ušle v veselje." Proti hladnosti, zadržanosti, majhnosti, ozkosti, omejenosti, spanju - nenapadalnost, svobodni let, ljubezen, krik, veter, čistost, budnost, "Kri ni larifari..."; civilizacija proti naravi...

Razdelek *Nihanje* pa je žareče svetel, topel in vroč, erotičen, ženski in ženskosti posvečen, a ne proti moški, uživaški, himničen, igriv; mitologija med votlimi luknjami, vrhovi živosti.

Hoja duš se umirja in postaja "modra"... "V zelenih tančicah volkov v neurjih džungel / v strahu je smrt / ne drugje...", "Je merilo sploh potrebno tistemu / ki se menja kot čas / in je zmeraj nekaj drugega...", "Je pričevanje / pričevanje ekspresnih svetlobnih let / in pričevanje zajamčene eksekucije / Zelo blizu in hkrati", "Naj vidim Naj vem Naj ne pozabim", "Visok smrdljiv oblak vdor zemlje / ah ah ropot in luknja / v zraku", "Tuizginotje kar v belem dnevu. / Tišina posrebrni ledene vokale / nebesnih strani."

Artemis je posvečena srečevanjem z njeno ljubljeno Grčijo... "In ne pozabi: / Vrata izгона so vedno odprta / In ne pozabi: / Naklonjenosti Sveta ne najdeš vedno ob pravem času", "Ne bo neba če bomo stran / stran nekam stran", "Zdaj smo bližina morja. / Bližina bližnjega zbliznanje. / Kaplja. / Samostojen let nekaterih utelešenih kapljic. / Nič več.", "Jasne so najine prsi morje. / Zapeljana med rože s človeškimi obrazi. / Petelinje petje krasi najino hojo ki gre daleč."

Zaljubljenim v svetlobo (kresne noči 1988) je "čista" ritmično, verzno in kitično simetrična poezija, v kateri besedje in metaforika fantastično tečeta iz toka zavesti v neskončno, ne več osrediščeno poezijo. Ne bi se ji v pregledu najvišjih dometov odrekel prav noben vrhunski modernist.

Na koncu je kot vnovičen človeško nepomirljiv, ranjen in ranljiv protipol z absolutno poezijo, še maloprej statično zaznamovano na papir, zapisano, zakaj, kako se je pesnica odločila, da se izpostavi z nastopom *Molitev pri Prešernu* pri Prešernovem spomeniku v Ljubljani; fotografije, ki so na začetku vsakega razdelka, so dokument tega dogodka. Ker pa v tem *Pojasnilu* ne gre več le za poezijo v ozkem pomenu

besede, tega ne morem komentirati, saj o tem premalo vem. Čeprav bi eksces, ki so si ga, po pripovedovanju sodeč, privoščili državni organi (Gordani so zagrozili z zaporom, če se ne odstrani s trga - kjer je brala pesmi, plesala, igrala in postavila take napise: Moč ali Skrb, Laž ali Resnica, Smrt ali ŽIVLJENJE; Materija ali Duh ali OBOJE; pa o tem, kolikokrat ji je Kulturna skupnost zavrnila prošnjo za subvencijo knjige...), zahteval sodno obravnavo o tem, kakšne pravice imajo ali nimajo javni organi, ko jim razrvani civilisti (v tem primeru pa še neka neetablirana oziroma nevarovana pesnica) motijo razgled na trg, brezklesno mrgoleč... Slišala sem, da jo je ena od skupin, ki so se v tistih osvabajočih časih (leta 1990) zavzemale za človekove pravice, prosila, da bi njen primer uporabili za sodni proces, a potem so se umaknili in na njeno izpostavljanje pozabili.

Gordana Kunaver je poleg že navedene zbirke iz leta 1974 pisala še radijske igre, priredbe, prozo in publicistiko, ambientalno konkretno poezijo (samostojna razstava v Galeriji Prešernove hiše v Kranju 1985 in številne skupinske razstave); prevajalstvo. Predvajane so bile naslednje njene radijske igre: *Moj Bog, Diego (RL 78)*, *Šum kot navdih (poetični eksperiment, RL 82)*, *Etuda za Svita (RL 86, R Sarajevo 90)*, *Pajkov sij (RL 86)*, *Bela krajina (ekološka dokumentarna radijska oddaja (RL 88))*, nagrajena s prvo nagrado za jugoslovansko dokumentarno radijsko igro na Festivalu jugoslovanskega radia) ter *Freske in mehurčki* (dvojezična eksperimentalna radijska igra za govoreče in pojoče glasove v koprodukciji Radia Slovenije in Radia Hrvatske, 1990).

Zbirki *Peto*, ki ima glede na naglas v slovenščini vsaj tri pomena, v novogrščini, v katere črkah je zapisana v naslovu, pa pomeni tudi leteti, je spremno besedo napisal Franci Zagoričnik, likovno opremila pa jo je sama.

Vida Mokrin-Pauer

P.S. *Peto* je izšla leta 1991. Gornja recenzija je bila na *Literaturo* odposlana novembra 1991. Zaradi finančnih stisk revije oziroma takrat nerednega izhajanja mi je bilo obljubljeno, da bo objavljena čez nekaj mesecev. Nato se je rokopis založil...

16. aprila 1992 je umrla Gordana Kunaver

(Skopje 1947 - 1992 Zagreb)

Čeprav bi Gordani zapis o njeni zbirki v tej reviji veliko pomenil, ga ni učakala, saj je njena usoda usoda izrinjenega, odloženega, "založenega", nevsiljivega.

Zaradi njene osebnosti oziroma njenih pesmi, preslišanih prisluhov, težko padajočih in hkrati iskreno upajočih sporočil, zavzemanj za skrb do živo človeško umetniškega, še enkrat opozarjam na njeno literarno zapuščino in vendar odrinjeno pesniško oziroma pesnično izmučeno podobo, zgodbo, usodo.